

Aproximació a les experiències audiovisuals sobre diversitat cultural i immigració a Europa o el Canadà

Doris Boira Bueso

- *L'article recull els resultats més significatius de la recerca "Aproximació a les experiències audiovisuals sobre diversitat cultural i immigració a Europa i el Canadà", encarregat per la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual, organisme impulsat pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya. A partir del context migratori i audiovisual es presenta l'evolució de la programació de les televisions públiques d'Europa i Canadà amb relació a la immigració i la diversitat cultural. El repàs a les experiències audiovisuals més representatives i consolidades, així com el coneixement dels mecanismes interns i externs dels canals per abordar el tema, permet extreure les claus entorn el paper dels mitjans en les societats multiculturals.*

Paraules clau

Immigració, minories culturals, diversitat cultural, representació, comunicació audiovisual, televisió, Europa, Canadà

El tema de la diversitat cultural i els mitjans de comunicació ha anat agafant pes en els darrers anys a Catalunya, tot i que a Europa i al Canadà fa gairebé mig segle que s'hi està treballant des d'àmbits diversos, com el professional, el polític i el ciutadà, i que han donat com a resultats recerques, programes de televisió, polítiques i mecanismes per afavorir-ne la presència als canals. Aquest article és, precisament, fruit de la voluntat de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual de conèixer aquestes experiències amb l'encàrrec de la recerca que, finançada per la Fundació Jaume Bofill, porta per títol "Aproximació a les experiències audiovisuals sobre diversitat cultural i immigració a Europa i Canadà".

Durant el període d'investigació van tenir lloc alguns esdeveniments importants relacionats amb el tema que ens ocupava. D'una banda, la Unesco va aprovar la convenció sobre la protecció de la diversitat dels continguts culturals i de les expressions artístiques en la seva darrera conferència general¹. El consell representant del Grup de Programes Interculturals de l'EBU (European Broadcasting Union) es va reunir² per valorar la seva tasca i posar fil a l'agulla a dos projectes: l'elaboració d'un *tool kit* sobre diversitat³ i l'organització d'una conferència internacional de mitjans públics per tal de reflexionar sobre les polítiques de diversitat al 2006. L'Institut Panos de París va organitzar una trobada de la xarxa Mediam'Rad, anomenada Mitjans de la diversitat a Europa, amb l'objectiu de posar en comú la situació als països respectius, analitzar les relacions amb els mitjans convencionals i fer propostes de treball coordinat⁴. Al Canadà, la trobada Innoversity Creative Summit 2005, que aplega creatius de diverses trajectòries culturals i professionals dels mitjans, es va dedicar a la diversitat cultural. A banda de les trobades d'especialistes, institucions i mitjans entorn del tema, l'actualitat va estar marcada per esdeveniments com els atemptats a Londres

---

Doris Boira Bueso

Membre de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual

i els disturbis de joves de barris perifèrics a París, entre altres. Fets que han posat de manifest la necessitat d'establir canals de comunicació entre les noves generacions sorgides de la immigració en les societats occidentals, des del reconeixement de la diversitat com a tret constitutiu i no com un problema a resoldre. Amb bones intencions, hi ha mitjans que tracten d'incorporar aquest plantejament. En tot cas, esbrinar si en la pràctica ho aconsegueixen o no, no ha estat l'objectiu de la recerca, sinó recollir informació sobre les experiències audiovisuals més representatives amb relació a la diversitat cultural en el context europeu i canadenc per tal d'extreure les claus del paper dels mitjans en les societats multiculturals.

Metodologia: enfocament, abast i estructura de la recerca

La investigació estava plantejada inicialment com una aproximació a les experiències televisives de mitjans generalistes entorn de la diversitat cultural, però la importància qualitativa i quantitativa de les troballes va justificar l'ampliació del seu abast al mitjà radiofònic i als mitjans de minories culturals⁵. Tanmateix, vam valorar adient incorporar elements del context migratori i de la política audiovisual dels diversos països i a escala europea. A partir d'aquestes consideracions, la recerca va anar més enllà del plantejament mediocèntric cap a una aproximació integral al tema. Al marge han quedat les valoracions sobre les tipologies de programes específics o generalistes en temes d'immigració i diversitat cultural; s'ha considerat un debat estèril. L'experiència ens mostra que són necessaris tant els uns com els altres. Si bé s'ha de donar resposta a les necessitats informatives de les poblacions que arriben, també s'ha de conscienciar tota la societat sobre els canvis socials que genera la immigració i el fet de viure en un entorn culturalment divers. De la mateixa manera, trobem innecessari, i fins i tot contraproductiu, valorar si són preferibles els mitjans generalistes o els minoritaris, ja que tots dos plantegen maneres diferents d'abordar la diversitat i/o l'especificitat cultural, i aquí radica la seva complementarietat.

Pel que fa a l'estructura dels continguts, i seguint el plantejament de la recerca, en un primer apartat fem un

repàs a l'evolució del tractament del tema des del marc europeu i per països. En un segon apartat tractem els mecanismes interns i externs dels canals destinats a promoure la diversitat als mitjans.

L'apropament a la diversitat cultural als mitjans en el marc europeu institucional

La discussió sobre mitjans i diversitat cultural en l'àmbit europeu s'ha desenvolupat en els darrers anys des de la base, és a dir lluny de les institucions i els grans mitjans. Arreu d'Europa s'han realitzat conferències, seminaris i actes, sobretot després de l'11-S, per reflexionar sobre el paper i l'impacte dels mitjans en les societats multiculturals. El tema ha estat abordat des de perspectives diverses, com la representació mediàtica de la diversitat cultural, les polítiques de personal dels mitjans, l'educació per als mitjans a les escoles i la promoció de mitjans de minories culturals. Des del punt de vista geogràfic, el tema ha transcendit els antics països de la UE i ha arribat a l'OSCE⁶, que ha considerat important abordar qüestions lingüístiques de les minories a les repúbliques exsoviètiques i als Balcans.

El Consell d'Europa ha incorporat novament a l'agenda política el tema dels mitjans i la diversitat en contextos de crisi en el nou pla d'acció acordat a finals de 2005 a Kiev. Però el seu apropament al tema data de finals dels 70, arran de l'estudi *Els grans mitjans al servei de la identitat cultural dels treballadors migrants*. Aquest estudi no va donar lloc a orientacions precises malgrat els resultats. Tampoc es van fer gaires esforços per difondre'ls. A finals dels anys 80 ja s'havien fet un seguit de conferències europees enfocades a l'intercanvi entre investigadors, entitats de promoció de la diversitat cultural als mitjans i representants dels mitjans més sensibilitzats en aquesta qüestió. Els temes que aquests anys van preocupar el Consell d'Europa van ser el respecte pel pluralisme al paisatge audiovisual, la lluita contra els monopolis multimèdia i la missió de la televisió com a servei públic envers el pluralisme cultural a la societat. Fent balanç, fins a principis dels anys 90, experts del Consell d'Europa van elaborar diversos informes sobre el tema però ben poques directives o orientacions s'han traduït en textos polítics, sobretot pel que fa a les polítiques

de les cadenes públiques, on la intervenció en principi era més fàcil. En canvi, sí que s'ha fet un pas endavant en la conscienciació sobre la diversitat cultural i la immigració, que ha passat de considerar-se un problema social a considerar-se un aspecte propi de la societat. Així, si bé l'aportació d'organismes internacionals no ha tingut un impacte significatiu en la millora de les polítiques institucionals potser sí que l'ha tinguda en el terreny de la reflexió i la divulgació.

L'apropament a la diversitat cultural des de televisions d'Europa i el Canadà

Tot i que no és comparable la situació migratòria i audiovisual dels països europeus i el Canadà, i potser precisament per això, el repàs a la trajectòria d'aquesta relació en contextos nacionals diversos permet conèixer un ric ventall d'experiències pel que fa a l'abordatge de la diversitat cultural. Cada país té una història migratòria i cada televisió ha desenvolupat una certa programació en funció del marc polític i audiovisual. La comparació de la situació actual i la seva trajectòria en diversos països, que no s'estableix explícitament, permet trobar aspectes semblants i diferents en les polítiques audiovisuals, programacions i mitjans multiculturals. Atenent a criteris diversos, hem seleccionat els següents països europeus: Alemanya, Bèlgica, França, Itàlia, Països Baixos i el Regne Unit.

Alemanya

Els primers programes dels mitjans públics d'abast nacional i regional per a immigrants van començar a emetre's als anys 60. Els anomenats programes de "treballadors convidats" van esdevenir una part crucial dels rituals diaris per a moltes famílies immigrades. Segons la Unesco, a mitjans dels anys 70 més del 75% dels treballadors immigrants a Alemanya els escoltaven amb fidelitat. Com a la resta d'Europa aquells programes van desaparèixer per raons diverses derivades de l'evolució de la situació migratòria i audiovisual del país, com l'entrada dels canals per satèl·lit i cable, donant pas a una programació de caràcter més multicultural en alemany adreçada a tota l'audiència. Pel que fa a les iniciatives de caràcter multicultural adreçades a audiències híbrides i ètnicament

diverses, la situació actual no és gaire encoratjadora. D'una banda, a causa de la competència dels grans canals de televisió als països d'origen dels immigrants, i de l'altra, arran del desconeixement de la majoria de població i dels mitjans alemanys envers els temes multiculturals. De fet, el procés polític i social cap al reconeixement de la realitat migratòria del país ha tingut una repercussió molt limitada en l'esfera de la producció mediàtica. Molts periodistes procedents de la immigració confirmen les grans dificultats per entrar a treballar en els mitjans alemanys, especialment en la televisió. Les dades del 2001 parlen d'entre un 1 i un 3% de professionals sorgits de la immigració a les plantilles dels mitjans. Actualment no existeix cap servei públic de ràdio i televisió per a immigrants. En canvi, hi ha experiències que aposten per un plantejament multicultural, com és el cas del canal públic regional WDR, a Colònia, que ha mantingut una política sensible a la realitat migratòria tant en la producció com en la programació.

El canal públic francoalemany ARTE mereix una menció especial en el marc dels mitjans amb plantejaments específics envers la diversitat cultural. L'Associació Relativa a la Televisió Europea (ARTE) va irrompre en el panorama audiovisual europeu l'any 1998 amb l'objectiu de concebre, realitzar i difondre programes de televisió de caràcter cultural i internacional, així com d'afavorir l'entesa entre els pobles d'Europa. En aquest sentit, la població immigrant, i més concretament la diversitat cultural de la societat europea, esdevé una línia transversal tant en l'enfocament dels temes com en la programació. El canal ARTE està associat a diversos canals públics d'àmbit europeu entre els que hi ha TVE, ORF a Àustria, RTBF a Bèlgica, NPS als Països Baixos i la BBC.

Bèlgica

La diversitat cultural als mitjans belgues s'ha abordat des d'angles diversos. El canal públic francòfon va començar a preocupar-se pel tema i a incorporar-lo a la seva programació en clau d'informació de servei als anys 60, vint anys després de l'arribada de les primeres migracions d'italians al país, per respondre a les necessitats informatives dels immigrants del sud d'Europa, Turquia i el nord d'Àfrica. Aquests programes van anar evolucionant al llarg dels anys, però no va ser fins que l'extrema dreta va fer servir la immigració per guanyar vots que el govern va

reaccionar. Entre els anys 70 i els anys 80 es van posar en marxa campanyes antiracistes i comissions d'immigració per establir un lligam amb els immigrants i les comunitats ètniques que havien estat ignorades durant dècades. A mesura que el govern s'implicava en aquestes qüestions ho anaven fent els mitjans amb moltes dificultats. Actualment la programació dels canals públics del país és diversa. Mentre el canal públic flamenc ofereix un ventall de programes de caràcter multicultural de gèneres diversos que van des dels programes d'actualitat fins al gènere híbrid del *docusoap*, les sèries de ficció i els programes infantils, el canal públic francòfon no ha diversificat tant la seva oferta multicultural.

Els mitjans de l'àmbit local, per la seva banda, han aconseguit en els darrers anys experiències comunicatives del món associatiu que, a més de complementar l'oferta televisiva institucional, han promogut l'accés dels immigrants a l'espai audiovisual, tot contrarestant la representació simplificada de la immigració que solen mostrar els grans mitjans.

França

El tema de la diversitat als mitjans francesos s'ha plantejat en els darrers quinze anys, d'una banda des del terreny social i professional, i de l'altra des de l'institucional i mediàtic en un procés cap a la visibilització i les propostes de canvi. L'any 1998 el Collectif Egalité va denunciar l'absència de *minories visibles*⁷ als mitjans i va reclamar una millor representació de la França *black-blanc-beur*. La seva presidenta va denunciar el Ministeri de Cultura per una actitud discriminatòria envers els negres. En una segona etapa el col·lectiu es va posicionar a favor d'una política de quotes als canals de televisió, qüestionant els principis republicans, i va traslladar les seves demandes al CSA⁸, que va assumir un rol mediador en aquest procés de presa de consciència de la situació. Per posar fil a l'agulla, aquest va encarregar l'estudi "Presència i representació de les minories visibles a la televisió francesa". L'any 1999, arran dels resultats d'aquest estudi, el CSA va declarar en un comunicat que una representació justa de les minories visibles als mitjans és l'única manera, pel que fa a la televisió, de jugar el seu paper integrador de manera creïble. És a dir, reflectint la societat francesa tal com és, i es va comprometre a fer un seguiment del compliment de les noves obligacions dels *cahiers de charges* dels mitjans

públics a partir de l'aplicació del decret de 2001, i a traspassar-les als canals privats, habitualment més oberts a reflectir la diversitat social.

Pel que fa a la presència de professionals als canals de televisió francesos com a mesura de reflectir la diversitat, a banda de l'època dels magazins específics impulsats pel Fons d'Acció Social des de mitjans dels anys 70, el tema es va reprendre a principis dels anys 90 amb la incorporació progressiva de periodistes d'origens culturals diversos al capdavant de programes informatius i com a personatges de sèries de ficció de gran audiència. De fet, després del 2000 molts professionals de minories culturals s'han vinculat a canals de cable i hertzians, presentant espais informatius, meteorològics o d'altres tipus. Malgrat ser casos aïllats que il·lustren una evolució cap a la visibilitat, aquestes iniciatives mostren la voluntat dels canals per fer evolucionar una situació a la qual encara li queda molt en el terreny de la representació per superar els estereotips.

Itàlia

La televisió pública italiana ha seguit des de finals dels anys 80 dos camins paral·lels per informar sobre la immigració coincidint amb l'augment de l'arribada d'estrangers al país. D'una banda abordant el tema a programes adreçats a una audiència general, i de l'altra a través de programes específics adreçats a immigrants. Des de les cadenes generalistes s'atorga poca importància als immigrants com a audiència potencial, una actitud que possiblement s'anirà ampliant en els propers anys. En canvi, des dels anys 90 en els mitjans d'abast local hi ha nombroses experiències de programació multilingüe, sobretot en ràdio, amb l'objectiu d'afavorir l'accés al mitjà dels immigrants de la regió i alhora garantir-ne una representació més correcta. Destaquem algunes de les iniciatives més significatives d'aquesta època en el mitjà televisiu local: *Una strada a colori*, de Teleregione a Roma, *Bianco, nero e a colori*, d'Antena Vesuvio a Nàpols. Cap al 2000 en van aparèixer d'altres seguint un model de finançament mixt com ara: *TG Extra*, de TV Vicenza, *Mosaico*, de la Televisió local de Pisa, i *TG Multietnico*, de TeleBrescia, amb un abast a 12 províncies.

Països Baixos

La diversitat cultural ha estat un tema clau en la política audiovisual holandesa, sobretot en els mitjans públics i els

d'abast local, motivat per la tasca d'entitats socials i professionals que s'hi han dedicat i per la proliferació de mitjans adreçats a minories que ha afavorit la legislació. A banda dels programes dels anys 70 als canals públics adreçats a immigrants, les mesures institucionals de recolzament a la política de diversitat dels anys 90 es van vehicular des de l'autoritat pública de l'audiovisual envers l'àmbit laboral, de la programació i la producció de mitjans públics nacionals i regionals.

Malgrat el progressiu suport institucional a les empreses audiovisuals per fomentar una política de diversitat, i la creixent demanda de professionals de minories culturals, encara es pot parlar d'una certa resistència per part de la indústria audiovisual a la interculturalització. Tot i així, la seva presència en els mitjans d'abast general, i sobretot al capdavant dels mitjans de minories, ha contribuït a la millora de la representació mediàtica de la multiculturalitat de la societat holandesa. En aquest sentit, la diversitat de canals per cable de ràdio i televisió gestionats i adreçats a minories culturals mereixen una atenció especial quant al paper que juguen en els processos d'integració i representació. Arran de la política audiovisual de concentració i professionalització de mitjans locals, l'any 2001 els canals de televisió local d'immigrants existents a les grans ciutats holandeses es van aplegar en un sol canal de televisió d'abast nacional anomenat Multicultural Television of the Netherlands. A més del MTNL, actualment existeixen unes 200 iniciatives de ràdio i televisió d'abast local gestionades i adreçades a les minories culturals del país.

El Regne Unit

La representació de la diversitat cultural ha estat un eix rellevant per als mitjans britànics, tant arran de les polítiques institucionals com de les iniciatives internes dels mitjans per mostrar un reflex fidel de la societat multicultural. Alhora, les pressions socials en el terreny de la lluita contra la discriminació racial i les demandes de canals d'expressió per part de les minories culturals, han influït en la proliferació de mitjans i iniciatives per a la promoció de l'autorepresentació. Pel que fa al mitjà televisiu, les primeres vagues d'immigrants al Regne Unit van coincidir amb el naixement de la televisió. Des de llavors, la immigració va començar a preocupar les cadenes públiques, tant pel fet d'esdevenir una nova audiència com per la responsabilitat

davant la seva representació a la pantalla. De manera progressiva, els canals, sobretot públics⁹, van anar incorporant la diversitat de la societat britànica en la seva programació, bé a través de programes específics com d'abast general, i amb el suport de mecanismes interns com ara la Unitat de Programes Multiculturals a Channel 4 i l'Asian Network a la BBC, entre molts altres. La presència de professionals de minories ètniques als mitjans va adquirir un caràcter oficial i planificat l'any 1988, quan la BBC va adoptar una política d'igualtat d'oportunitats perquè la composició de la plantilla reflectís plenament la de la societat. Alhora, la creació de Channel 4 va contribuir a l'augment de professionals de minories ètniques per tres raons: la vocació del canal de servir totes les minories, el finançament mixt, i l'obertura a productores independents. De fet, aquest canal el 2003 tenia un percentatge d'empleats pertanyents a minories de l'11% en plantilla i del 8% en quadres superiors. Per al 2006 la previsió era del 13% i del 9%, respectivament. En el cas de la BBC, si al 2004 el 22,5% de les sol·licituds de feina provenien de minories ètniques, aquestes només representaven el 13% del personal contractat. De cara al 2007, la BBC s'ha proposat noves fites en la representació de les minories ètniques, amb un 12,5% a tota la plantilla i un 7% als llocs de gestió.

Malgrat les crítiques, el Regne Unit és el país amb un nivell major de bones pràctiques amb relació a la representació de les minories ètniques als mitjans, sobretot per la implantació de la política d'igualtat d'oportunitats, en comparació amb altres països europeus que encara no compten amb mecanismes institucionals que vetllin per la presència de les minories en la indústria audiovisual.

El Canadà

En el context canadenc els mitjans juguen un paper important en la percepció pública del multiculturalisme, que alhora és un tret definitori del país de manera oficial, que fa de lligam per als nous nadius en el nou context i sensibilitza la resta de la societat en els canvis d'una societat diversa. "Mentre els mitjans generalistes solen difondre problemes relacionats amb la immigració, els mitjans ètnics tendeixen a mostrar històries d'integració en la vida diària"¹⁰. Tot i que cada cop més mitjans generalistes són conscients de la necessitat de millorar el seu trac-

tament de la diversitat al darrere i al davant de la càmera.

L'any 2003, arran d'una recerca de l'Associació Canadenca de Radiodifusors privats (ACR), elaborada a petició de l'entitat reguladora de l'audiovisual, es va donar a conèixer l'estat de la qüestió sobre la presència i la representació de la diversitat cultural a la televisió privada canadenca. Els resultats van confirmar l'existència de seriosos problemes de subrepresentació de les minories visibles i aborígens davant i darrere de la pantalla. L'estudi parlava de la tendència a la *guetització* dels professionals de minories culturals en mitjans o programes adreçats al seu grup, i de les dificultats per accedir als mitjans convencionals. Tot això, malgrat l'aplicació d'una política laboral d'igualtat d'oportunitats des dels canals públics d'abast nacional basada en els principis de justícia, equilibri i igualtat. En principi, la CBC¹¹ presenta la seva plantilla "tan diversa com la societat canadenca".

En relació al Quebec, on coexisteixen mitjans en llengua anglesa i francesa, la diversitat etnocultural i racial no està gaire representada a la televisió de llengua francesa en comparació amb la de llengua anglesa. Potser perquè la indústria francòfona està més centrada en la història dels quebequesos que no pas en la dels immigrants. A més, s'afegeix el fet que les audiències de minories culturals, per motius diversos, tenen la tendència a veure emissions en llengua anglesa. El mercat de les produccions audiovisuals al voltant de la diversitat cultural es concentra sobretot a Montreal per la composició multicultural de la seva societat. En general, a banda de les televisions públiques canadenques, les de titularitat privada i comunitària també apliquen el plantejament multicultural en l'àmbit laboral i de programació. Destaquem Télé Québec i City TV, a més dels canals de ràdio i televisió multilingües engegats als anys 70 CHIN International i OMNI TV a Toronto.

Mecanismes per promoure la diversitat cultural als mitjans

En el context europeu existeixen iniciatives, vinculades a entitats i institucions encaminades a la promoció de la diversitat cultural en els mitjans generalistes, la conscienciació dels professionals, la formació de minories culturals i la promoció de mitjans ètnics. Destaquem la xarxa On Line

More Colour in the Media, OLMCM, que des del 2003 promou el Dia Europeu de Seguiment de Mitjans, un projecte que s'emmarca en la Setmana Europea de Mitjans i Minories dedicada a analitzar el tractament de les minories culturals i els immigrants en els mitjans convencionals i de minories dels diversos països i a escala europea. En el marc d'aquesta jornada, al 2004 es va difondre el *Manifest europeu de suport als mitjans de minories culturals*, tant a escala institucional del Parlament Europeu com a través de mitjans i associacions.

Els premis són un altre mecanisme important a l'hora de valorar les produccions audiovisuals en favor de la integració social. Alguns dels més consolidats a Europa i per països són: Prix Iris, "Premi europeu de mitjans per la igualtat i la tolerància". Prix Civis, depèn de la Fundació Civis Media per la integració i la diversitat cultural a Europa. Aquest premi ha donat lloc al Civis Youth Video Award, adreçat a joves realitzadors al voltant del tema "viure en la diversitat cultural". Ebu Prix Jalla, premi creat en el desè aniversari del Grup de Programes Interculturals de l'EBU que premia els joves realitzadors compromesos amb l'Europa multicultural. IFJI, premi de la Federació Internacional de Periodistes a la producció periodística que millor hagi contribuït a la millora en l'enteniment dins la societat europea multicultural.

Una vegada més, internet esdevé l'eina imprescindible a l'hora de coordinar iniciatives a escala europea i oferir recursos. Destaquem tres portals dedicats específicament als mitjans i la multiculturalitat: la xarxa On Line More Colour in the Media gestiona un portal de recursos anomenat The Multicultural Skyscraper¹², MMC 2000¹³ (Multicultural Multimedia Channel), creat per l'ONG italiana Cospé, membre de la xarxa OLMCM, i concebut com una plataforma pels mitjans multiculturals del país amb vincles amb iniciatives europees; i TV Plurielle¹⁴, creat des de l'entitat Médias France Plurielle per professionals d'origens diversos.

Tanmateix, en els diversos països existeixen mecanismes interns als canals que afecten la política laboral i de producció, així com iniciatives externes procedents d'entitats professionals i socials; a continuació en presentem una selecció, sense entrar en cap tipus de valoració, de les més representatives i consolidades als diversos països. Començant pels mecanismes interns als canals de televisió,

destaquem les següents iniciatives per països. A Alemanya el canal regional de Nord Westfalia, WDR, compta des de finals dels anys 90 amb una figura referent per qüestions d'integració i diversitat cultural¹⁵. A Bèlgica el canal públic flamenc VRT va posar en marxa l'any 1999 un Pla d'Acció Positiva per augmentar la contractació de personal d'orígens culturals diversos i aconseguir una representació equilibrada a la programació, que va donar lloc a mecanismes com la "Diversity Charter"¹⁶ i la "Diversity Cell"¹⁷. A França, des de 2003, se celebra la Setmana per la integració i contra les discriminacions a France 3, amb suport institucional de l'HCJ¹⁸, vinculada a la Setmana de mitjans i minories de la xarxa europea OLMCM. Una altra mesura important ha estat el Pla d'Acció Positiva per la Integració de France Televisions, presentat el 2004, amb l'objectiu de millorar la representació de la diversitat de la població francesa a la televisió arran d'un informe sobre les minories visibles en el servei públic de televisió.

En països amb gran trajectòria migratòria destaquen polítiques de promoció de la igualtat d'oportunitats com ara mecanismes de discriminació positiva, seguida pels canals de televisió pública dels Països Baixos, el Regne Unit i el Canadà, per assegurar la presència de personal de grups minoritaris en proporció a la seva representació a la societat a través d'un sistema de quotes. Al Regne Unit la BBC ha posat en marxa altres iniciatives i programes: Ascend, curs de formació per a membres de minories ètniques dins l'empresa; BBC Mentor Project, iniciativa per promoure l'accés d'estudiants interessats a treballar en el mitjà a través de la figura del mentor; BBC New Talent, programa per afavorir talents en els diversos gèneres i funcions; Diversity Database, base de dades que permet l'accés a persones i entitats relacionades amb la diversitat cultural al país; Head of diversity, figura encarregada de coordinar i fer el seguiment de les mesures del canal respecte la diversitat, tant en l'àmbit de programació com en la plantilla de personal.

Ahora, la implicació de les institucions en la millora de la representació de la diversitat cultural als mitjans ha generat un ventall de mesures de gran repercussió. Concretament als Països Baixos el govern ha desenvolupat polítiques destinades a promoure el multiculturalisme als mitjans a través de l'elaboració de documents debatuts al Parlament, normatives, recerca continuada, signatura de convenis, plans governamentals i premis. Destaquem el document de

política d'integració, *Getting oportunities, taking oportunities. Integration policy* per al període 1999-2000, on s'inclou el paper de la comunicació en el marc de la política d'integració; el Pla governamental de mitjans i minories del 1999, *Make way for cultural diversity*, amb l'objectiu de traslladar els canvis en la composició de la societat holandesa als mitjans pel que fa a programes, producció i audiència; i la signatura l'any 2001 de l'acord de l'autoritat pública de ràdio i televisió (NOS) amb els ministeris d'Afers Socials i Ocupació i de Política Urbana i d'Integració de Minories Ètniques per posar en marxa una política intercultural de recursos humans.

Com a mesura implantada per diversos canals britànics de televisió públics i privats¹⁹, la Cultural Diversity Network, des del 2000 es dedica a la promoció de la millora de la representació de les minories ètniques tant davant com darrere de la pantalla, des d'un compromís per part dels àmbits de direcció i gestió. Alguns dels mecanismes que la CDN potencia són les quotes en la contractació de persones de minories ètniques en tots els càrrecs, la creació de bases de dades en línia de minories ètniques, la promoció de la recerca sobre la diversitat cultural als mitjans, així com la posada en marxa de sistemes de seguiment de la diversitat cultural als canals i la incorporació d'un enfocament multicultural en la producció i la presentació de notícies.

Des de l'àmbit associatiu i professional existeixen a tots els països iniciatives dedicades a la sensibilització sobre la realitat multicultural des de la comunicació, la promoció de l'accés de les minories culturals als mitjans així com la millora de la seva representació. A Itàlia la Federació de mitjans culturals estrangers esdevé una plataforma per als mitjans i els professionals d'orígens diversos i Asterisco és responsable del festival Comunicando dedicat a la comunicació intercultural. Als Països Baixos Mira Media és un referent en aquest terreny que, a més, impulsa iniciatives europees com la xarxa OLMCM. A França el Collectif Egalité i el Club Averroes desenvolupen una tasca de vigilància, reflexió i reivindicació sobre la representació de les minories visibles als canals. Al Regne Unit la CMA²⁰ dóna suport al tercer sector audiovisual des d'una perspectiva multicultural. Al Canadà l'ACTRA²¹ esdevé una entitat de defensa dels seus interessos i demandes, i la trobada Innoversity crea ponts entre la innovació i la diversitat en els mitjans.

Com a final o inici

Més enllà de la presentació de programes sobre immigració i diversitat cultural de les televisions públiques europees que recull aquest article, el tema de la seva representació es pot abordar des de vessants diverses com la política d'igualtat d'oportunitats, l'antiracisme, el dret d'accés, o fins i tot la necessitat comercial de la indústria audiovisual. Aquests aspectes no s'han tractat, tot i l'interès que plantegen, però si més no recollim una reflexió del Club Averroes sobre el paper dels mitjans avui dia. "Davant la impossibilitat de lluitar contra les discriminacions a les minories culturals sense resoldre el tema dels clixés negatius en què es tanca la societat, la comunicació és el sector clau que permetrà reparar aquesta injustícia". Malgrat les limitacions dels mitjans en aquest aspecte, hi ha experiències d'èxit i consolidades que mostren com es pot abordar mediàticament la realitat multicultural. El fet de conèixer com en altres països amb una àmplia trajectòria migratòria s'ha plantejat aquest repte és bàsic per poder aprofitar i adaptar aquestes experiències al context mediàtic i sociocultural de Catalunya. Aquest article representa un pas en aquest camí.

Notes

- 1 Conferència intergovernamental de la Unesco que va tenir lloc a París del 3 al 21 d'octubre de 2005.
- 2 Reunió celebrada a Berlín el 18 d'octubre de 2005.
- 3 El *tool kit* de diversitat es planteja com un recull comentat de mecanismes i polítiques de diversitat dels canals públics europeus.
- 4 Arran d'aquesta trobada (el 21 i 22 d'octubre) l'Institut Panos s'ha plantejat incloure representants de Catalunya i l'Estat espanyol a la xarxa Mediam'Rad.
- 5 El tema de la publicació, "Immigració i televisió", i les limitacions d'espai, fan que l'article se centri només en les experiències televisives d'àmbit públic, deixant fora les privades i les comunitàries, així com l'apropament al tema des dels gèneres. Tampoc no s'integren les iniciatives en el mitjà radiofònic, l'apartat dedicat al marc jurídic ni les recomanacions sobre aquesta qüestió.
- 6 OSCE són les sigles de l'Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa.
- 7 *Minories visibles* enteses com a minories ètniques d'origen no europeu, catalogades en tres grups: negres, magribines/àrabs i asiàtiques.
- 8 Conseil Supérieur de l'Audiovisuel.
- 9 En aquesta categoria també s'inclou Channel 4, que no està qualificat com a canal exclusivament privat.
- 10 Reflexions de l'article "Etnicitat i mitjans", de la web Diversity Now!, d'OVNI TV (29 de juny de 2005).
- 11 Canadian Broadcasting Corporation.
- 12 www.multicultural.net
- 13 www.mmc2000.net
- 14 <http://tvplurielle.free.fr>
- 15 El seu principi d'actuació considera que "la clau per adquirir competències en un context multicultural són la mobilitat, la flexibilitat i la integració". Per això, constata que la diversitat cultural a la plantilla és una condició indispensable perquè es produeixin relacions d'aprenentatge mutu i s'avanci en la capacitat multicultural des de l'àmbit professional.
- 16 Carta de la diversitat, declaració de compromisos per tal d'arribar a reflectir la diversitat cultural en tots els àmbits del canal.
- 17 Cèl·lula de la diversitat, personal específic dedicat a estimular una representació equilibrada de la diversitat cultural en la programació, crear una conscienciació sobre el tema entre els responsables de programes i afavorir la incorporació de nous talents al canal de diversos orígens culturals.
- 18 HCI són les sigles de l'Alt Consell de la Immigració.
- 19 Els canals membres de la xarxa CDN són: BBC, Channel 4, Sky, Five, GMTV, ITN, ITV, PACT i SMG Television.
- 20 Community Media Association.
- 21 Associació d'Artistes de Ràdio i Televisió